

Крилаті вислови у ЗМІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглядаються фразеологізми у засобах масової інформації, проаналізовано трансформації фразеологічних одиниць у друкованих виданнях, проведено систематизацію фразеологізмів у різних медіазасобах.

Ключові слова: фразеологізм; фразеологічна одиниця; стійкі словосполучення; фразеологія.

Abstract

The article is devoted to the idioms media, analyzed the transformation of idioms in printed editions, held in different phraseology systematization media.

Keywords: phraseologism; phraseological unit; resistant phrase; phraseology.

Фразеологія – найяскравіший дієвий засіб мови. Метафоричність, емоційність, експресивність – всі ці якості фразеологічних одиниць надають мові образності та виразності, найуживаніші в газетах.

Дослідженню проблеми функціонування фразеологізмів присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних мовознавців: В. Виноградова, С. Гаврина, Б. Антоненка-Давидовича, О. Демської, Н. Кірілкової, Ж. Колоїз, Л. Супрун, В. Ужченка, Л. Булаховського, Ф. Медведева та ін. Фразеологізми у текстах засобів масової інформації досліджували Г. Винокур, Б. Кривенко, О. Сербенська, А. Бортняк.

Метою статті є виявлення закономірностей і характерних особливостей вживання фразеологізмів, використання фразеологічних одиниць у ЗМІ.

Об'єктом дослідження послужили фразеологічні одиниці періодичних видань Вінниччини («Вінницька газета» ВГ, «Місто», «20 хвилин», «33 канал») та телеканалів (вибрані з телепередач ВДТ, ВІТА).

Завдання журналіста – знайти точне, яскраве, незвичне слово. Тому такою популярністю користуються фразеологізми, у яких практично кожне слово - із зміненою семантикою. Журналісти застосовують фразеологічні скарби з метою надання більшої експресії, виразності, колориту своїм творам. Професор Г. Винокур вважав, що газетна мова наскрізь «фразеологізована», оскільки стандартність, «клішованість» багатьох типово газетних висловів є невід'ємною властивістю цієї мови [1]. У газетних статтях фразеологічні одиниці часто вживають у звичних для них значеннях (щоб підсилити експресивне забарвлення мови, наприклад: «Але ця фірма наче під землю провалилась» (ВГ, 23.05. 2016). Особливо журналісти віддають перевагу використанню розмовної, стилістично зниженої фразеології, до змішування різних стилів, створюючи комічний ефект («...й де та ферма?...корова язиком злизала» (ВГ, 17.09. 2015).

Книжкова фразеологія посідає своє місце у періодичних виданнях. У складі книжкової фразеології виділяють наукову: система координат, точка відліку; публіцистичну: люди доброї волі, камінь спотикання; офіційно-ділову: поле діяльності, брати курс, коло питань та ін. Такі вислови стилістично нейтральні позбавлені експресивності.

У мові сучасних ЗМІ фразеологізми з метою посилення виразності й емоційного впливу можуть піддаватися різного роду трансформаціям. Газетна практика відпрацювала певні прийоми подібних видозмін стійких поєднань. Журналісти розглядають фразеологізми як сировину, що потребує творчої обробки. Тому в результаті авторської інтерпретації виникають нові трактування вже відомих фразеологічних сполучень. А новаторська обробка надає їм нового експресивного забарвлення, посилюючи виразність їх («поле жатви», «хто з м'ячем прийде» («Місто», 12.04.2016).

Антитеза – дієвий прийом уведення фразеологізмів у текст – тобто використання фразеологізмів у антонімічному ряді, наприклад: «від слова до діла, як від землі до неба» (33 канал, від 18.04.2015).

Використання антонімів-протиставлень – популярний прийом, використовують два антонімічних стійких словосполучення, наприклад: відкрити очі – з зав'язаними очима («...треба було розкрити їм очі на цей світ, щоб потім примусити жити із зав'язаними очима» (Місто, 21.11.15).

Малий комічний жанр набує поширення в україномовних газетах. Жартівлива сентенція (сентенція – вид афоризму, короткий загальнозначущий вислів, переважно морального змісту, в дійсній або наказовій формі): *«Вік живи, вік учись – усі дороги ведуть у Рим (ВГ, 20.03.2015).*

Один із засобів індивідуально-стильової обробки фразеологізмів полягає в заміні одного із слів, що входять до складу стійкого словосполучення, іншим словом – антонімічна заміна слів у структурі фразеологічної одиниці. Наприклад: *«Тримати носа за курсом» (33 канал, 15.10.2015).*

Часто в періодичних виданнях можна спостерігати прийом зіставлення в тексті слів і фразеологічних одиниць, що має у своєму складі це ж слово, наприклад: *«Виробництво соняшникової олії ще більше підливає в огонь олії» (33 канал, 02.08.2015).*

Перероблені жартівливі прислів'я найпоширеніші у сучасній газеті. Вони утворюються шляхом змін у структурі й семантиці прислів'я-основи. Наприклад: *«Один голова добре, а розумний – краще» (ВГ, 09.03.2015).* Подібні висловлювання, незважаючи на створений комічний ефект, не позбавлені повчального змісту.

Специфіка газетної мови виявляється в тому, що у ЗМІ особливими є заголовки, підзаголовки, рубрики. В умовах інформаційного ринку, жорсткої конкуренції ЗМІ намагаються приваблювати читачів заголовками. Заголовки – це сильна акцентована позиція, тому що саме на заголовок, в першу чергу, звертає увагу читач. Характер заголовків та їх оформлення значною мірою визначають, чи буде прочитано той чи інший матеріал. При цьому не тільки традиційні фразеологізми спроможні виконувати роль помітних заголовків, але й дотепні, народжені «на ходу» вислови (квазіфразеологізми), які згодом можуть перетворитися в стійкі мовні звороти [2]. Наприклад: *«Цукровий Донбас»; «Фронт живив»; «Регіони просять вугілля»; «Бюджет за сімома замками»; «Добре сміється той, хто сміється без наслідків» тощо*

Однак, варто зазначити й недоліки – стилістично не виправдану зміну у складі фразеологізмів, наприклад: вставка зайвої компоненти: *«Віддати належну данину» (віддати данину);* не виправдане скорочення складу фразеологізму в результаті пропуску його компонентів: *це посилюючий обставина (посилюючий провину обставина; усічені помилково фразеологізми втрачають сенс, надають абсурдність вислову: успіхи цього учня бажають багато кращого (замість залишають бажати набагато кращого);* спотворення лексичного складу фразеологізмів: *бригадир не раз по душам тлумачив зі своїм підопічним (правильно - говорив);* замість одного з компонентів фразеологізму вживається подібне слово: *він виглядав ошпареною куркою (спотворений фразеологізм мокра курка);* зміна складу фразеологізмів може бути викликана спотворенням граматичних форм: *ставити крапки на і (над і); покривити в душі (покривити душею) та ін.*[3].

Головний висновок, який впливає з нашого дослідження: фразеологія в мові сучасних ЗМІ служить «будівельним» матеріалом для створення нових, несподіваних, експресивних образів, мовної гри на сторінках друкованих видань, що привертає увагу читачів.

Дослідження фразеологізмів, що функціонують у засобах масової інформації, допомагає краще пізнати специфіку їхнього застосування в певних контекстах. Це має особливе значення для вдосконалення мовної майстерності журналістів та підвищення мовної культури суспільства. Фразеологізми дають змогу журналістам здійснити потрібний зв'язок й розуміння між читачем і автором. Відомі елементи мови постають чимось уже знайомим для читача, чому вони можуть довіряти, оскільки неодноразово використовують подібні фразеологізми у власному мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо/ Борис Дмитрович Антоненко-Давидович. – К. : Либідь, – 182 с.
2. Бакало А. Заголовок друкованого ЗМІ: рекламний слоган // Друкарство. -2006. -№ 5. - С. 36-39.
3. Демська-Кульчицька О. М. Фразеологія : посібник-довідник / Орія Марянівна Демська-Кульчицька. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008 – 76 с.
4. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.

Абрамчук Оксана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. abr50@online.ua.

Abramchuk Oksana V., PhD., Associate Professor, Department of Linguistics. Assistant Department of Linguistics. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. abr50@online.ua